

Πηγή:	ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	Σελ.:	1,4,6-7	Ημερομηνία έκδοσης:	31-08-2025
Αρθρογράφος:		Επιφάνεια :	5356.81 cm ²	Κυκλοφορία:	14860
Θέματα:	IOBE				

«ΧΑΘΗΚΑΝ» 110.000 ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 2018

Κλειστά 700 σχολεία κάθε χρόνο

Ο πανελλαδικός χάρτης με τα φετινά «λουκέτα» ανά περιφέρεια και την αύξησή τους τα τελευταία επτά χρόνια

Από το 2018 μέχρι σήμερα οι μαθητές των δημοτικών σχολείων μειώθηκαν κατά 111.000 – περίπου 18,5%. Φέτος 714 σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν τεθεί σε αναστολή: δεν θα λειτουργήσουν, γιατί θα έπρεπε να εξυπηρετούν λιγότερους από δεκαπέντε μαθητές. Υπάρχουν βεβαίως και εξαιρέσεις σχολικών μονάδων που λειτουργούν για τέσσερις ή πέντε, σε νησιά και δυσπρόσιτα χωριά της ηπειρωτικής Ελλάδας. Η «Κ» επισκέφθηκε δύο από αυτά. Παράλληλα, παρουσιάζει τον χάρτη με τα σχολεία που «έκλεισαν» φέτος, ανά περιφέρεια, ενώ δημοσιεύει και μια ανάλυση για τις επιπτώσεις από το αρνητικό δημογραφικό στα πανεπιστήμια, αν τα ιδρύματα δεν καταφέρουν να προσελκύσουν φοιτητές από το εξωτερικό. Οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους. **Σελ. 4-7**

■ **Νίκος Βέττας:** Μπορεί να έχει μέλλον ευημερίας μια χώρα που σύντομα θα έχει χάσει πάνω από το 10% του μόνιμου πληθυσμού της; **Σελ. 7**

ΑΝΑΛΥΣΗ

Διεθνοποίηση
ή συρρίκνωση και
για τα πανεπιστήμια

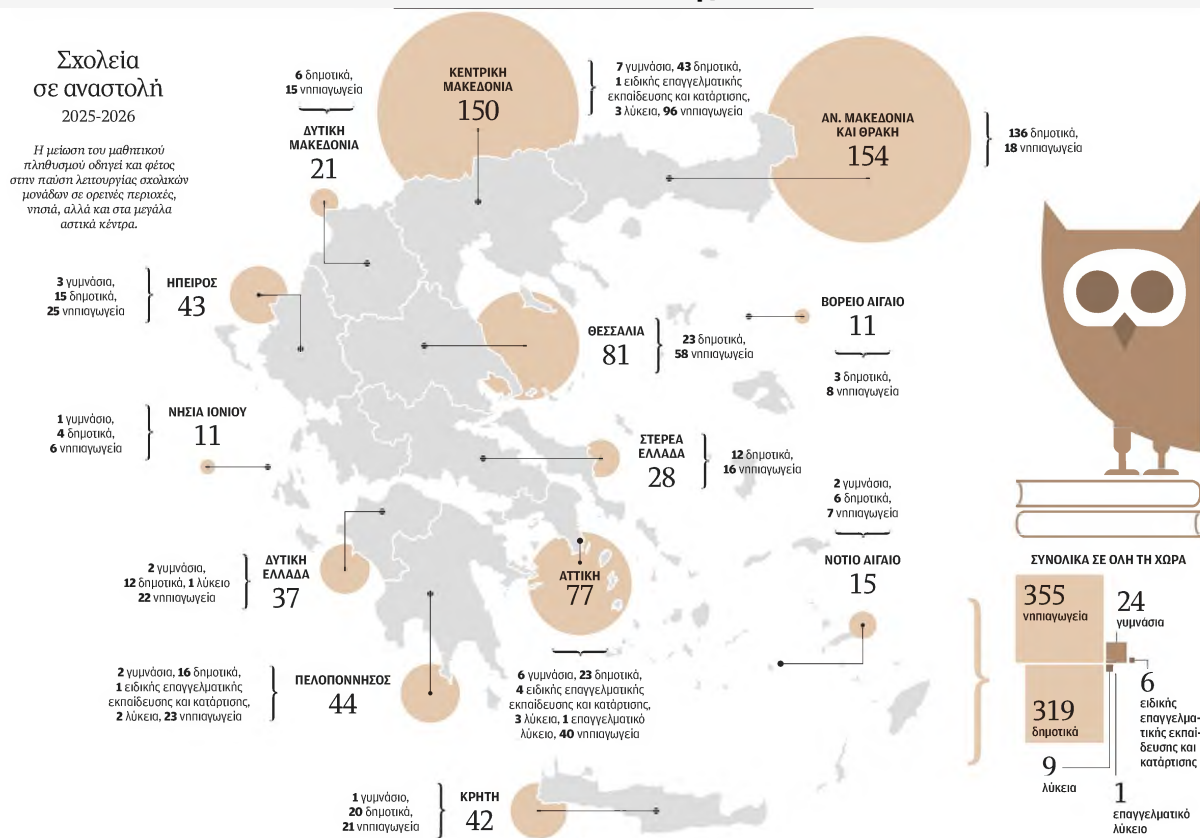
Σελ. 7

Η 8χρονη Νικολέτα - Καλλιόπη Παπαγιάννη στο θεατράκι του σχολείου της, στη Μηλιά Μετσόβου. Στο χωριό των 200 κατοίκων θα απομείνουν του χρόνου δύο παιδιά. Το σχολείο θα κλείσει. **Σελ. 6**

Σχολεία σε αναστολή 2025-2026

Η μείωση του μαθητικού πληθυσμού οδηγεί και φέτος στην παύση λειτουργίας σχολικών μονάδων σε ορεινές περιοχές, νησιά, αλλά και στα μεγάλα αστικά κέντρα.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ

Τον ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΛΑΚΑΣ

Κλειστά παραμένουν κάθε χρόνο περί τα 700 σχολεία σε όλη τη χώρα, γιατί δεν έχουν μαθητές. Σχολεία ορεινά, σε νησιά, ακόμη και στα μεγάλα αστικά κέντρα και στην Αττική. Εμπειρία στέλνει του υπουργείου Παιδείας, μιλώντας στην «Κ», κάνουν λόγο για «λειτουργικά κλειστά» σχολεία λόγω του οξέως δημογραφικού προβλήματος». Την τελευταία επταετία ο μαθητικός πληθυσμός στα δημοτικά σχολεία έχει μειωθεί κατά 111.388 παιδιά. Συνολικά, σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στις επαγγελματικές δομές, το 2025-2026 θα φοιτήσουν περίπου 1.210.000 μαθητές, ενώ επτά χρόνια πριν, το 2018-2019, φοίτησαν 1.363.912 μαθητές.

Διαρκής αύξηση

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία του υπουργείου Παιδείας που παρουσιάζει η «Κ», το επί-μενο σχολικό έτος το οποίο ξεκινά σε λίγες ημέρες, από τις 13.478 σχολικές μονάδες και στις δύο εκπαιδευτικές βαθμίδες, οι 714 δεν θα λειτουργήσουν, θα βρίσκονται σε αναστολή γιατί δεν υπάρχουν παιδιά στην περιοχή τους. Ο αριθμός αυτός κινείται αυξανόμενα τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, το δημογραφικό πρόβλημα «κτυπάει» πρώτα στην εισαγωγική, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στην οποία υπάγονται και τα περισσότερα υπό αναστολή σχολεία. Ετσι:

- Από τα 247 δημοτικά σχολεία που δεν λειτουργήσαν το σχολικό έτος 2018-2019, φτάσαμε στα 319 που δεν θα λειτουργήσουν το επόμενο σχολικό έτος.
- Και από τα 312 νηπιαγωγεία που δεν λειτουργήσαν το 2018-2019,

Αριθμός μαθητών στο Δημοτικό

700 σχολεία μένουν κλειστά κάθε χρόνο

Το όριο των 15 μαθητών, η διορία τριών ετών μέχρι το οριστικό «λουκέτο» και η «απώλεια» 111.000 μαθητών Δημοτικού μέσα σε επτά χρόνια

το 2025-2026 δεν θα κτυπήσει το κοουδούν σε 355 νηπιαγωγεία λόγω έλλειψης παιδιών.

Ο αριθμός των 714 υπό αναστολή σχολείων συμπληρώνεται από σχολικές μονάδες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τα περισσότερα να είναι γυμνάσια. Αλλιώς, τα λύκεια είναι δύσκολο να κλείσουν λόγω έλλειψης μαθητών, καθώς λειτουργούν σε μεγάλα αστικά κέντρα, συγκεντρώνοντας τους μαθητές τόσο της πόλης όσο και των γύρω χωριών.

Πιο συγκεκριμένα, σε αναστολή, όπως εξήγησε στην «Κ» ο στέλεχος του υπουργείου Παιδείας, τίθεται ένα σχολείο όταν δεν έχει τουλάχιστον 15 μαθητές. Σύμφωνα με τον νόμο 1566 του 1985, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση προβλέπεται ένας δάσκαλος ανά 15 μαθητές. Βεβαίως και υπάρχουν εξαιρέσεις –π.χ. σε μικρά νησιά ή ορεινά χωριά– όπου σχολεία παραμένουν σε λειτουργία με μικρότερο αριθμό μαθητών λόγω της μακρινής απόστασης από το πλησιέστερο σχολείο, αλλά οι μα-

θητές του υπό αναστολή σχολείου μεταφέρονται σε όμορα.

Σε αναστολή διατίθεται ένα σχολείο για μία τριετία. Εάν μέσα στα χρόνια αυτά δεν συμπληρωθεί ο ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός μαθητών, τότε το σχολείο διαγράφεται από τον σχολικό χάρτη. Εξαιρεση αποτελούν τα μειονοτικά σχολεία, τα οποία τίθενται μόνο σε αναστολή χωρίς να κλείνουν οριστικά. «Υπάρχουν περιπτώσεις που κάποιο σχολείο έχει λειτουργήσει πάλι, αλλά δυστυχώς ο κανόνας είναι το οριστικό κλείσιμο», ανέφερε στην «Κ» ο Χρήστος Τσιάμαλος, στέλεχος της Γενικής Γραμματείας Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής του υπουργείου Παιδείας.

Και στην Αττική

Το εντυπωσιακό είναι πως «λουκέτο» δεν μπαίνει μόνο σε σχολεία σε ορεινά χωριά και μικρά νησιά. Υπάρχουν περιπτώσεις που βρίσκονται σε αναστολή και σχολεία στην Αττική. Χαρα-

κτηριστικά, στην Αττική για το 2025-2026 σε αναστολή βρίσκονται 77 σχολικές μονάδες. Το «λουκέτο» σε μια σχολική μονάδα αναστατώνει ουσιαστικά τη ζωή των μαθητών, που θα αναγκαστούν να ταξιδεύουν καθημερινά έως και 80 χιλιόμετρα για να φτάσουν στο νέο τους σχολείο – όπως σε περίπτωση μαθητή από χωριό της Κόνιτσας. Η άλλη λύση είναι η οικογένεια να μεταναστεύσει στην έδρα του σχολείου του παιδιού.

Το ζήτημα δημογραφικού προβλήματος αποτυπώνεται και από τον μαθητικό πληθυσμό, που μειώνεται κάθε χρόνο. Το 2018-2019 φοιτήσαν στα δημοτικά σχολεία 599.046 παιδιά ενώ με βάση τα έως τώρα στοιχεία του υπουργείου Παιδείας, για το 2025-2026 στα δημοτικά σχολεία έχουν εγγραφεί 488.018 μαθητές, δηλαδή την επταετία «χάθηκαν» 111.388 παιδιά.

Εξίσου πλήττονται από το δημογραφικό πρόβλημα και τα νηπιαγωγεία. Το 2018-2019 στα νηπιαγωγεία φοιτούσαν 139.474

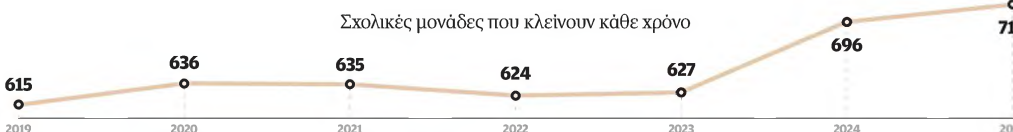
μαθητές και για το 2025-2026 έχουν εγγραφεί 136.921 μαθητές. Πάντως, τα νηπιαγωγεία «προ-φοδοτούνται» με μαθητές λόγω της καθιέρωσης της διχρονης προσχολικής αγωγής, με αποτέλεσμα να μπορούν να περάσουν τις πύλες τους και τα τετράχρονα, και όχι μόνο υποχρεωτικά τα πεντάχρονα.

«Το δημογραφικό πρόβλημα είναι τρομακτικό, όπως το βιώνουμε από χρόνια σε χρόνια. Θυμάμαι σε δημοτικό σχολείο στη Φθιώτιδα, το 2010 είχαμε δέκα τμήματα με 170 μαθητές, το 2023 πέσαμε σε επτά τμήματα με 120 μαθητές και φέτος το σχολείο θα έχει έξι τμήματα με 100 μαθητές» παρατηρεί ο κ. Τσιάμαλος. Ουσιαστικά, σύμφωνα με τον ίδιο κάθε χρονιά «χάνεται» ένα τμήμα μαθητών σε κάθε σχολείο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, και η συρρίκνωση του μαθητικού πληθυσμού θα αρχίσει να πλήττει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου ο αριθμός των «λουκέτων» είναι περιορισμένος.

Από την άλλη, μπορεί το κλείσιμο μιας σχολικής μονάδας να υπαγορεύεται από οικονομικούς λόγους, ωστόσο παιδαγωγικά υπάρχει συζήτηση εάν είναι καλό να παραμένουν οι μαθητές σε ένα μικρό σχολείο στο χωριό τους ή να συγκεντρώνονται σε μεγαλύτερη εκπαιδευτική δομή. Σύμφωνα με την Αλεξάνδρα Ανδρούσου, καθηγήτρια στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών, «η διατήρηση ολιγοθέσιων σχολείων συνεπάγεται μια τεράστια επένδυση. Η ύπαρξη ολιγοθέσιων σχολείων χρειάζεται εκπαιδευτικούς εκπαιδευμένους για αυτή την πρόκληση. Ο εκπαιδευτικός σε ένα μονοθέσιο ή δίθεσιο σχολείο, που έχει μαθητές διαφορετικών ηλικιών, πρέπει να ξέρει να δουλεύει με τον καθένα διαφορετικά».

Ο ρυθμός συρρίκνωσης

Κάθε χρονιά «χάνεται» ένα τμήμα μαθητών σε κάθε σχολείο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και η συρρίκνωση του μαθητικού πληθυσμού θα αρχίσει να πλήττει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου ο αριθμός των «λουκέτων» είναι περιορισμένος.

Αριστερά, η Βασιλική Γκουντέβενου με την κόρη της Ευαγγελία στον κήπο του σπιτιού τους στο Βοτονόσι. Στο χωριό θα επαναλειτουργήσει για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά το νηπιαγωγείο, φιλοξενώντας πέντε παιδιά. Την ίδια στιγμή, περίπου μία ώρα απόσταση, στη Μηλιά (δεξιά), το δημοτικό σχολείο θα παύσει να λειτουργεί στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΩΡΑ ΜΗΛΑΕΝ

Της ΛΑΕΣΙΑΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Η **Ξανθή Καπέτη** παίρνει από το χέρι την 8χρονη Νικολέτα και πιπιλάνουν μαζί να επιτηρήσουν το δημοτικό σχολείο του χωριού. Το μικρό κορίτσι ανεβάζει τα σκαλιά τα σκαλιά και ξεπλύνει πάνω στο θρανίο του, όπου έχει κολλημένο έναν πίνακα με τα γράμματα της αλφαβήτας. Στην αίθουσα υπάρχουν τέσσερα θρανία, βαλμένα το ένα δίπλα στο άλλο, ώστε να σκηματίζουν ημικύκλιο. Η μαθήτρια σπείνει να μου εξηγήσει πως πέρσι στην τάξη ήταν τέσσερις μαθητές, διαφορετικών ηλικιών. «Όταν κάνει η δασκάλα μάθημα στον Μιχάλη, περιμένουμε με τον Παναγιώτη και ασχολούμαστε με κάτι άλλο. Όταν έρχεται στα Γ' Δημοτικού, ασχολείται με εμάς τους δύο μαζί. Αν λείπει ο Παναγιώτης ή εγώ, σε αυτόν που μένει τον δίνει και από μία ζωγραφιά».

Το τελευταίο κουδούνι

«Ερμώνας ο τόπος»

«Αν κλείσει το σχολείο, είναι δύσκολο για το χωριό. Ερμώνας ο τόπος», λέει η Ξανθή Καπέτη, κάτοικος Μηλιάς. Χωρίς το σχολείο χάνονται οι γιορτές Χριστουγέννων και Πάσχα, στις οποίες παραδοσιακά μαζεύονται όλο το χωριό να ακούσει στο ξύλινο θατράκι...

Φέτος θα είναι η τελευταία χρονιά που θα πιάσει το κουδούνι στο πετρώδες δημοτικό σχολείο της Μηλιάς, του ορεινού χωριού περίπου 200 κατοίκων στον Δήμο Μετσόβου. Αυτό θα είναι το δεύτερο χτύπημα για τη μικρή κοινότητα, όπου είδε πρόπερι και το νηπιαγωγείο της να αναστέλλει τη λειτουργία του. Με αυτή τη σκέψη, η πάντα αεικίνητη και πληθωρική Ξανθή Καπέτη, η 50χρονη κάτοικος που μεταξύ άλλων είναι υπεύθυνη για την καθαριότητα και την επιμέλεια του σχολείου, ανοίγει με αουθενά αργές κινήσεις μία μία τις κουρτίνες και σπικώνει από το πάτωμα τα χαρτόνια με τις εργασίες των παιδιών που ξεκάλισαν από τους τοίχους. «Αν κλείσει το σχολείο, είναι δύσκολο για το χωριό. Ερμώνας ο τόπος». Χωρίς το σχολείο χάνονται οι γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα, στις οποίες παραδοσιακά μαζεύονται όλο το χωριό να ακούσει τα παιδάκια στο παλιό ξύλινο θατράκι, χάνονται τα γέλια και οι παιδικές φωνές, χάνεται ακόμη και η αναζωογονητική έλευση ενός νέου ανθρώπου, που ήταν ο δάσκαλος ή η δασκάλα που να αναλάσσανταν τις περισσότερες χρονιές.

Η εικόνα ενός κλειστού σχολείου σε ένα χωριό μετουσιώνει με τον πιο εμμετικό και εκρηκτικό τρόπο την ταμ δύο μεγάλων προβλημάτων: τη μείωση του πληθυσμού και την ερμηνεία της

Το σχολείο εδώ είναι ζωή και ελπίδα

Στη Μηλιά Μετσόβου θα απομείνουν του χρόνου μόνο δύο μαθητές. Λίγα χιλιόμετρα μακριά, στο Βοτονόσι, χάρη σε μια νέα οικογένεια, το νηπιαγωγείο επαναλειτουργεί. Ποιο από τα δύο χωριά αντανακλά τη μοίρα της ελληνικής υπαίθρου;

Η 8χρονη Νικολέτα - Καλλιόπη Παπαγιάννη ζωγραφίζει στον πίνακα της αίθουσας στο Δημοτικό Σχολείο Μηλιάς. Θα είναι η πρώτη στην οικογένειά που δεν θα τελειώσει δημοτικό στο χωριό.

επαρχίας. Σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου Παιδείας, φέτος θα βρίσκονται σε αναστολή συνολικά 714 σχολεία, 17 περισσότερα από πέρσι. Το δίλημμα της διατήρησης ενός μονοθέσιου ή διθέσιου σχολείου σε επαρχιακά μέρη με συρρικνωμένο πληθυσμό απασχολεί πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η σημασία της ύπαρξής τους για την ψυχολογία των κατοίκων είναι σημαντική, ενώ έρευνα στη Σουηδία είχε δείξει πως η απουσία σχολικής μονάδας μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση πολιτικού εξτρεισμού, καθώς χάνεται από τον τόπο το σημείο σύνδεσης με το κεντρικό κράτος και την κοινωνική πρόνοια. Στον αντίποδα, ερευνητές θέτουν το πρόβλημα της κοινωνικοποίησης των μαθητών σε περιοχές με ελάχιστα παιδιά.

Τα τους κατοίκους της Μηλιάς, η αναστολή λειτουργίας του δημοτικού δεν αποτέλεσε έκπληξη, παρά μάλλον το χρονικό ενός προαναγγελέντος θανάτου, που προέκυψε με ταχύτητα τις τελευταίες δεκαετίες και τον οποίο βίωναν σε κάθε έκφανση της καθημερινότητάς τους. Στον Δήμο Μετσόβου πλέον αντιστοιχεί μια γέννηση σε κάθε πέντε θανάτου. Η Ξανθή Καπέτη θυμάται πως πριν από 15 χρόνια, όταν ο μεγάλος της γιος πήγαινε στο δημοτικό, φοιτούσαν 24 μαθητές. Όπως περιγράφει η μητέρα, αυτή η κατάσταση είναι πολύ δύσκολη και για τα ίδια τα παιδιά: «Ο γιος μου, ο Γιώργος δεν έχει κάποιο άλλο παιδί στην ηλικία του. Και για τη Νικολέτα είναι δύσκολο που είναι ένα κορίτσι με δύο

αγόρια. Τα παιδιά εδώ είναι πιο ντροπαλά. Δεν έχουν πολύ θάρρος». Αυτός είναι ο λόγος που η ίδια χαιρέται που του χρόνου το παιδί της θα πάει Γυμνάσιο στο Μετσόβο. Πιστεύει πως θα τον βοηθήσει πολύ να κοινωνικοποιηθεί και να αποκτήσει καινούριες εμπειρίες. Εξάλλου, για κάθε δραστηριότητα που κάνει, από φροντιστήριο αγγλικών μέχρι μπάνσκι, αναγκάζονται με τον σύζυγό της να παγανώρονται στο κοντινότερο αστικό κέντρο.

Αντίξοες συνθήκες

«Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ευνοϊκό περιβάλλον για την οικογένεια και το παιδί», παρατηρεί ο Βύρων Κοτζιάμάνης, καθηγητής Δημογραφίας και διεκπληκτής Ερευνών στο Ινστιτούτο Δημογραφίας

και Ερευνών και Μελετών. Όπως αναφέρει, τα νεαρά ζευγάρια κάνουν λιγότερα παιδιά απ' ό,τι οι γονείς τους. «Αυτοί που γεννήθηκαν το '80 δεν θα κάνουν δύο παιδιά, όπως οι γονείς τους, αλλά 1,5. Η διαφορά είναι μεγάλη». Απαριθμώντας τις αιτίες, αναφέρει πως στη χώρα μας το μέγεθος ενός παιδιού στοιχίζει πολύ σε σχέση με τα εισοδήματά μας. Υπάρχει ακόμη ασυμβατότητα μεταξύ εργασιακής και οικογενειακής ζωής, καθώς και εμφυλές διακρίσεις εντονότερες απ' ό,τι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ οι νέες γενιές νιώθουν λόγω των αλληλέγγυων κρίσεων αβεβαιότητα για το μέλλον. Σε αυτά προστίθεται ακόμη ένας παράγοντας, ο οποίος στη χώρα μας δεν έχει ποσοτικοποιηθεί: υπάρχουν νέα ζευγάρια που απλά δεν επιθυμούν να τεκνοποιήσουν. Στην επαρχία, τα παραπάνω προβλήματα μπαίνουν σε μεγαλύτερο ρακό, καθώς όπως ανέφερε ο ερευνητής, υπάρχει εσωτερική μετανάστευση, ενώ επί δεκαετίες δεν έχει εφαρμοστεί μια πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης που θα στηρίξει την υπαίθρο και τον πρωτογενή τομέα.

Η εξαίρεση

Περίπου μία ώρα από τη Μηλιά, μια αναπάντεχα θετική ιστορία αναδεικνύει όλα τα παραπάνω προβλήματα. Το σημείο που στην Ήπειρο κλέβουν 43 σχολικές μονάδες, στο Βοτονόσι, επίσης ορεινό χωριό του Δήμου Μετσόβου, θα ανοίξει τις πόρτες του το νηπιαγωγείο για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, φιλοξενώντας πέντε παιδιά. «Ερήθμε από την πόλη να ζήσουμε εδώ και θέλουμε τα παιδιά μας να έχουν τα βασικά. Τι πιο βασικό από το σχολείο», διερωτάται η Βασιλική Γκουντέβενου. Η ίδια ήρθε από τα Ιωάννινα με τον σύζυγό της για να αναλάβουν το οικογενειακό πεπρωμένο. Το χωριό, όπως περιγράφει, έχει παρόμοιο, από το 1974 στην πεπρωτοροφία, τομέα στον οποίο σήμερα σπρίζονται οικονομικά 28 οικογένειες. Η επαγγελματική διεξόδος έφερε πίσω στο χωριό και τα ζευγάρια που ζούσαν σε αστικά κέντρα. Η κ. Γκουντέβενου, βλέποντας ότι υπάρχει πλέον δυναμικό παιδιών, έστειλε email στο υπουργείο Παιδείας ζητώντας την επαναλειτουργία του νηπιαγωγείου Βοτονοσίου που ήταν κλειστό έξι χρόνια. «Εισακουσθήκαμε!». Η μεγαλύτερη ανακούφιση για την ίδια είναι πως ο μικρός της γιος πηγαίνει με τα πόδια από το σπίτι στο σχολείο και όσο αυτή εργάζεται με τον άνδρα της, βρίσκεται στην αγκαλιά ενός επαγγελματία που η ίδια εμπιστεύεται. Κάνοντας μας μια βόλτα στο νηπιαγωγείο, μας δείχνει και τα προβλήματα. «Οι τουαλέτες είναι ακόμη έξω. Εδώ τον χειμώνα κάνει πολύ κρύο. Είναι απαράδεκτο. Φέτος πιστεύω θα τα καταφέρουμε να τις φέρουμε μέσα». Οι οικογένειες του χωριού δεν αφήνουν στην τύχη την εξέλιξη του σχολείου. Τις επόμενες ημέρες, ενόψει της λειτουργίας του, η κ. Γκουντέβενου θα οργανωθεί μαζί με τις υπόλοιπες μητέρες ώστε να πάρουν τις κουρτίνες του σχολείου να καθαρίσουν την αυλή.

«Το σχολείο είναι ζωή και ελπίδα, ότι ύστερα από εμάς θα υπάρχει και κάποιος άλλος που θα μπορεί να ζει αξιοπρεπώς - γιατί έχουμε αξιοπρεπώς. Τα παιδιά μας, πιστεύω, βλέποντας και εμάς θα παλέψουν να μείνουν εδώ, όσο μπορούν και αντέχουν, για να έχουν και αυτά ποιότητα ζωής».

Από την πόλη στο χωριό

«Ηρθαμε από την πόλη να ζήσουμε εδώ και θέλουμε τα παιδιά μας να έχουν τα βασικά. Τι πιο βασικό από το σχολείο», διερωτάται η Βασιλική Γκουντέβενου, η οποία μετακόμισε από τα Ιωάννινα στο Βοτονόσι με τον σύζυγό της για να αναλάβουν το οικογενειακό πεπρωμένο.

ΑΕΙ: διεθνοποίηση ή αποψίλωση;

Αν δεν αρχίσουν να προσελκύουν φοιτητές από το εξωτερικό, τα ελληνικά πανεπιστήμια κινδυνεύουν να υποκύψουν στη δημογραφική συρρίκνωση

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΩΡΑ ΜΗΑΕΝ

Του ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Το 2025 είναι έτος-ορόσημο για την ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, καθώς ξεκινούν ταυτόχρονα η λειτουργία μη κρατικών πανεπιστημίων και η μείωση των αποφοίτων λυκείου και υποψηφίων για εισαγωγή στα ΑΕΙ, λόγω της δημογραφικής καθίζησης που ξεκίνησε από το 2009 (117.933 γεννήσεις έναντι 118.302 το 2008) και συνεχίζεται ακόμη, με αυξανόμενο ρυθμό μείωσης μετά την πανδημία (από 85.346 το 2021 σε 71.455 το 2023, ενώ το 2024 εκτιμάται σε 62.500 περίπου).

Παρενέργειες στην περιφέρεια
Το κλείσιμο τμημάτων και ολόκληρων ιδρυμάτων, ιδίως στην περιφέρεια, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της χώρας, στην απασχόληση και στις περιφερειακές ανισότητες.

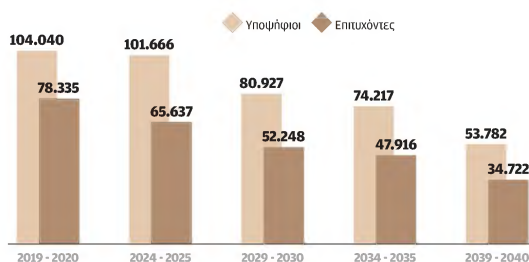
Δεν γνωρίζουμε με βεβαιότητα την επίδραση των μέτρων στήριξης της οικογένειας που θεσμοθετούνται. Ιννοούμε όμως ότι η δυσκολία αντιστροφής της τάσης υπογεννητικότητας σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες. Ούτε γνωρίζουμε εκ των προτέρων το μερίδιο των προπτυχιακών φοιτητών που αναμένεται να προσελκύσουν τα μη κρατικά πανεπιστήμια. Ιννοούμε όμως ότι το κόστος διαβίωσης εκτός τόπου οικογενειακής κατοικίας, ενώ η κρατική στήριξη των φοιτητών δημοσίων πανεπιστημίων (στέγαστικό επίδομα, σίτιση, πάσο, συγγράμματα) δύσκολα θα υποκαταστήσει την επιβίωση τα σπουδάζοντα και το αντικείμενο της επιλογής του στα μη κρατικά.

Όμως, μια απλή προβολή των σημερινών δεδομένων στο μέλλον (με κάποιες παραδοχές και υποθέσεις) μας επιτρέπει να εκτιμήσουμε τη συνδυαστική επίπτωση της δημογραφικής καθίζησης και της λειτουργίας μη κρατικών πανεπιστημίων στον αριθμό των φοιτητών στα δημόσια πανεπιστήμια τα προσεχή χρόνια.

Ο πίνακας 1 παρουσιάζει την πιθανή εξέλιξη του φοιτητικού υποψηφίου (από ΓΕΑ, ΕΠΛΑ, 10% και ειδικές παθήσεις) και επιτυχόντων φοιτητών στα ΑΕΙ τα προσεχή 15 χρόνια, με βάση τη μείωση των

Πιθανή εξέλιξη αριθμού υποψηφίων/επιτυχόντων στα ΑΕΙ με βάση τη μείωση των γεννήσεων (2008-2024)

γεννήσεων μετά το 2008 (-20% έως το 2013, -27% το 2018, -47% το 2024). Συμπεριλαμβανόμενοι και στοιχεία (2019-2020) πριν από τη θεσμοθέτηση της Ελάχιωτης Βάσης Εισαγωγής (2021) που, σε συνδυασμό με τις μεταβολές στις προτιμήσεις των φοιτητών να την αυξημένη προσφορά πανεπιστημιακών σχολών, λόγω καθάρησης των ΤΕΙ, επέκτεινε τον αριθμό των κενών θέσεων σε δεκάδες σχολές.

Ο πίνακας 2 παρουσιάζει την εξέλιξη του αριθμού των υποψηφίων και των επιτυχόντων στα δι-

μόσια ΑΕΙ στις περιπτώσεις που τα μη κρατικά την προσεχή πενταετία (μέχρι το 2029-30) καταλάβουν μερίδιο 8%, 15% και 20%, και αυτό μείνει σταθερό μέχρι το 2034-35 και το 2039-40.

Από τα στοιχεία γίνεται εμφανές ότι η πιθανότερη εξέλιξη τα προσεχή χρόνια είναι η δραστητική συρρίκνωση της δημοσίας ανώτατης εκπαίδευσης. Το κλείσιμο τμημάτων και ολόκληρων ιδρυμάτων, ιδίως στην περιφέρεια, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της χώρας, στην απα-

σχόληση και στις περιφερειακές ανισότητες. Η διεθνοποίηση των δημοσίων πανεπιστημίων και η προσέλκυση φοιτητών από άλλες χώρες μοιάζει ως η μόνη προοπτική για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας τους. Η επιστημονική βιβλιογραφία συγκλίνει στην οικονομική ωφέλιμότητα της διεθνοποίησης των πανεπιστημίων, πέρα από τα πρόσθετα εκπαιδευτικά, πολιτιστικά, διπλωματικά και γεωπολιτικά οφέλη της.

Τα βήματα που έγιναν τα τελευ-

ταία χρόνια σε αυτή την κατεύθυνση πρέπει να γίνουν άλματα που θα ενισχύσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας ως τόπου σπουδών. Η έγκαιρη ανάδειξη της διεθνοποίησης των δημοσίων πανεπιστημίων σε εθνική προτεραιότητα και ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής είναι αναγκαία για την αποτροπή της επερχόμενης συρρίκνωσης. Η επιτυχία θα καθορισθεί από τη σημαντική βελτίωση της διεθνούς συγκριτικής θέσης της ποιότητας και της διάρκειας των προγραμμάτων σπουδών, της οργάνωσης της μάθησης, της ακαδημαϊκής και ερευνητικής ποιότητας του επιστημονικού προσωπικού, τις υποδομές και τις υποστηρικτικές υπηρεσίες για τους φοιτητές. Η κινητοποίηση των δι-οικήσεων και του προσωπικού των δημοσίων ιδρυμάτων, η ενίσχυση της στρατηγικής ικανότητας, της ευελιξίας και της αυτονομίας τους, και η συντονισμένη διεθνής προβολή τους είναι απαραίτητες προϋποθέσεις. Απαιτούνται, γι' αυτό, βαθιές αλλαγές στην οργάνωση και στη διοίκηση τους, αναδιάρθρωση, και στοχευμένες επενδύσεις.

Η διεθνής συγκυρία είναι ευνοϊκή. Ο αριθμός των φοιτητών που σπουδάζει σε ξένη χώρα αυξάνεται παγκοσμίως με ταχύ ρυθμό, καθώς από σχεδόν δύο εκατομμύρια το 2000 εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε εννέα εκατομμύρια το 2030, ενώ σε χώρες που αποτελούν μεγάλους προορισμούς ξένων φοιτητών αναπτύσσεται αρνητικό κλίμα. Τα δημόσια και τα μη κρατικά πανεπιστήμια μπορούν να διεκδικήσουν το μερίδιό τους συμβάλλοντας στην ανάδειξη της Ελλάδας σε περιφερειακό κόμβο εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας της ευρύτερης περιοχής, και στην αλλαγή του παραγωγικού προτύπου της στην κατεύθυνση της παροχής διεθνώς ανταγωνιστικών υπηρεσιών.

Ο δρ Αποστόλης Δημητρώπουλος είναι ειδικός σύμβουλος για θέματα εκπαίδευσης στην Προεδρία της Κυβερνήσεως και πρώην γενικός γραμματέας Ανωτάτης Εκπαίδευσης. Οι απόψεις που εκφράζονται εδώ είναι προσωπικές.

Ευκαιρία για την Ελλάδα

Η διεθνής συγκυρία είναι ευνοϊκή. Ο αριθμός των φοιτητών που σπουδάζει σε ξένη χώρα αυξάνεται παγκοσμίως με ταχύ ρυθμό, ενώ σε χώρες που αποτελούν μεγάλους προορισμούς ξένων φοιτητών αναπτύσσεται αρνητικό κλίμα.

Πιθανή εξέλιξη αριθμού επιτυχόντων στα δημόσια ΑΕΙ μέχρι το 2040 με βάση τη δημογραφική εξέλιξη και τρία σενάρια για το μερίδιο του φοιτητικού πληθυσμού που θα απορροφήσουν μη κρατικά πανεπιστήμια

ΑΠΟΨΗ

Του ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ

Μπορεί να έχει μέλλον ευημερία μια χώρα που σύντομα θα έχει χάσει πάνω από το 10% του μόνιμου πληθυσμού της; Μπορεί να αναπτυχθεί μια οικονομία όταν ο νεότερος πληθυσμός μειώθηκε δραματικά, με μαζική αποχώρηση μετά την κρίση και με σταδιακή μόνο επιστροφή έκτοτε; Μπορεί να υπάρχει καινοτομία όταν όσοι έχουν καλή επιστημονική κατάρτιση και συστηματικές επιχειρηματικές ιδέες προσκομίζονται συστηματικά να μεταναστεύουν; Οι απαντήσεις είναι δύσκολα θετικές, αλλά μόνο υπό συγκεκριμένους και απαιτητικούς όρους.

Η επιβεβαίωση δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων που ήταν αναμενόμενες από καιρό και η προβολή μελλοντικών τάσεων που δείχνουν επιδείνωση πυροδότησαν τη σχετική δημόσια συζήτηση τις τελευταίες ημέρες. Τόσο μεγάλες αλλαγές στο μέγεθος και στη σύνθεση

ενός πληθυσμού θέτουν υψηλές προκλήσεις, αλλά προσφέρονται και για εύκολη ρητορική με προτάσεις μαγικών λύσεων. Ειδικές μέλτες, πάντως, έχουν τεκμηριώσει το μέγεθος του προβλήματος και έχουν προτείνει έγκαιρα συγκεκριμένες παρεμβάσεις.

Υπάρχουν πολλές χώρες, στην Ευρώπη και ολόκληρο, με μικρότερο πληθυσμό από τη δική μας, αλλά με υψηλή παραγωγικότητα, εισοδήματα και ευημερία. Οι προκλήσεις, όμως, όταν ο πληθυσμός μειώνεται για πολλά χρόνια είναι μεγάλες. Ένας όλο και μικρότερος αριθμός εργαζομένων καλείται να σκεπαστεί το βάρος των δημοσίων δαπανών και ιδίως τα εισοδήματα των όλο και περισσότερων συνταξιούχων. Η καταπόληση μειώνεται και η ευσταχική ζήτηση μπορεί να κριθεί ανεπαρκής για να προσελκύ-

σει επενδύσεις με προσανατολισμό σε αυτήν. Περιοχές στην περιφέρεια μπορεί να χάνουν σχεδόν όλους τους κατοίκους τους. Απαιτούνται προσαρμογές στο κράτος και στις προτεραιότητες του δημοσίου ταμείου, όπως στην εκπαίδευση και στην υγεία, των οποίων η διαχείριση είναι απαιτητική.

Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου κρίσιμα προβλήματα στη χώρα μας, αντί να αντιμετωπιστούν έγκαιρα με νηφαλιότητα, οδήγησαν σε ακραίες τοποθετήσεις ή αναβολή αναγκαίων προσαρμογών μέχρι να είναι πολύ αργά. Σήμερα, στην αμφισβήτηση σχέση δημογραφικών τάσεων και ανάπτυξης, οι προκλήσεις είναι καθαρές. Η οικονομία μας υστερεί σε παραγωγικότητα από άλλες τις οποίες θέλει να φτάσει, λόγω χαμηλής ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών και

περιορισμένης ικανότητας που επιβαρύνει διαδικασίες. Η έντονη ανάκαμψη τα τελευταία χρόνια έχει στηριχθεί περισσότερο στη μείωση της ανεργίας και του επενδυτικού κενού, παρά σε συστηματική αύξηση της παραγωγικότητας. Αλλιώς, η συμμετοχή στην εργασία με ικανοποιητικούς όρους παραμένει πρόκληση, ιδίως για τους νέους και τις γυναίκες, ενώ ασφαλεία χρειάζεται επιπλέον παραγωγικό κεφάλαιο. Η αύξηση των εξαγωγών είναι ουσιαστική, όμως συνολικά η οικονομία μας παραμένει λιγότερο ανοικτή, ως προς τα προϊόντα, τις υπηρεσίες και τους ανθρώπους από ό,τι χρειάζεται για ισχυρή ανάπτυξη μεσοπρόθεσμα.

Στην επόμενη δεκαετία, ο πληθυσμός θα συνεχίσει να μειώνεται. Με μικρότερο αριθμό νέων σήμερα, ακόμη και αν αυτοί έχουν

περισσότερα παιδιά, ο συνολικός αριθμός των γεννήσεων θα υπολείπεται των θανάτων, άρα το τελικό ισοζύγιο θα μπορούσε να εξισορροπηθεί μόνο με μεγάλη αύξηση της μετανάστευσης προς τη χώρα. Την ίδια ώρα, συστηματικές παρεμβάσεις στην οικονομία θα έχουν διπλή θετική επίδραση. Από τη μία πλευρά μπορούν να ενισχύουν τις αμειβορές. Χωρίς αύξηση της παραγωγικότητας, είτε θα πρέπει να μειωθούν τα εισοδήματα των συνταξιούχων είτε να είναι υψηλή η επιβάρυνση των εργαζομένων, εντείνοντας έτσι τάσεις αποχώρησης. Από την άλλη πλευρά θα αυχθούν μεσοπρόθεσμα την ελκυστικότητα της χώρας, υποβοηθώντας την αντιστροφή της πληθυσμιακής μείωσης.

Οι βασικές κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των δημογραφικών

προκλήσεων είναι οι ίδιες που, οπωσδήποτε, χρειάζονται για την οικονομική, θεσμική, πολιτισμική και γενικότερη ανάπτυξη κάθε χώρας. Για να διευκολυνθεί η μετάβαση σε μια νέα ισορροπία, όμως, είναι αναγκαίες ειδικές παρεμβάσεις. Από την εξασφάλιση ενός υψηλής ποιότητας και καθολικά διαθέσιμου προγράμματος βρεφονηπιακής φροντίδας, στον προγραμματισμό συστήματος μακροχρόνιας φροντίδας ηλικιωμένων, στη διασύνδεση με τους Έλληνες τις διασπορές και την έρευνα αεικής, και τη συστηματική προσέλκυση μεταναστών που θα προσφέρουν αξία. Ένα τέτοιο πλαίσιο πολιτικής μπορεί να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις του αρνητικού δημογραφικού αναβαθμίζοντας τη χώρα και τελικά ενισχύοντας και τον πληθυσμό της. Η πρόκληση είναι ανοικτή.

Ο κ. Κώστας Βέττας είναι γενικός διευθυντής του IOBE και καθηγητής Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.